

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Кафедра суспільних дисциплін

07-03-374М

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до підготовки семінарських занять та виконання
лабораторних робіт з дисципліни
«Соціально-виховна робота в територіальній громаді»
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою
«Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю»
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»
денної та заочної форми навчання

«Social and educational work in the territorial community»
for applicants of I (bachelor's) level of education
specialties 011 Educational, pedagogical sciences,
Educational and professional program
«Social and educational work with children and youth»

Рекомендовано науково-
методичною
радою з якості ННІЕМ
Протокол № 14 від 10.06.2024 р.

Рівне – 2024

Методичні рекомендації до підготовки семінарських занять та виконання лабораторних робіт з дисципліни «Соціально-виховна робота в територіальній громаді» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Соціально-виховна робота з дітьми та молоддю» спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Олексін Ю. П., Шевчук Т. Є. – Рівне : НУВГП, 2024. – 24 с.

Укладачі: Олексін Ю. П., доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри суспільних дисциплін;
Шевчук Т. Є., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін.

Відповідальний за випуск
завідувач кафедри суспільних дисциплін Олексін Ю. П.

Керівник групи забезпечення
спеціальності Кочубей А. В.

© Ю. П. Олексін,
Т. Є. Шевчук, 2024
© НУВГП, 2024

ЗМІСТ

Вступ	4
Теми семінарських завдань	7
Тематика, зміст, завдання до виконання лабораторних робіт	11
Підсумковий контроль знань з дисципліни (перелік питань до іспиту)	20
Список рекомендованої літератури	22

ВСТУП

Підготовка майбутнього фахівця до професійної педагогічної діяльності у вищих навчальних закладах набуває надзвичайної ваги особливо в сучасних умовах, у період реформування освіти. Навчання здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вимагає серйозної підготовки, зусиль в оволодінні найновішими формами, методами, засобами професійної діяльності.

Метою вивчення дисципліни є - формування у студентів теоретичних знань і практичних умінь та навичок соціально-виховної роботи в територіальній громаді.

Вивчення дисципліни дасть можливість студентам визначати міждисциплінарний характер проблем соціально-виховної роботи, їх взаємозв'язки та взаємозалежності; автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях; аналізувати соціальний та індивідуальний контекст проблем особи, сім'ї, соціальної групи, громади, формулювати мету і завдання соціально-виховної роботи, планувати втручання в складних і непередбачуваних обставинах відповідно до цінностей соціальної роботи; організовувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціально-виховної роботи, ініціювати командоутворення та координувати командну роботу; оцінювати соціальні наслідки політики у сфері прав людини, соціальної інклюзії та сталого розвитку суспільства, розробляти рекомендації стосовно удосконалення нормативно-правового забезпечення соціально-виховної роботи; самостійно будувати та підтримувати цілеспрямовані, професійні взаємини з широким колом людей, представниками різних спільнот і організацій, аргументувати, переконувати, вести конструктивні переговори, результативні бесіди, дискусії, толерантно ставитися до альтернативних думок.

Виходячи з того, що соціальна педагогіка вивчає особливості соціалізації особистості в різних соціумах, громада стає об'єктом уваги соціальнопедагогічної теорії як різновид соціального середовища. Тут можна говорити про два напрями наукових пошуків: дослідження громади як фактора соціалізації особистості та організацію соціально-виховної роботи в громаді, що спрямована на створення оптимальних умов для становлення та розвитку особистості.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- сформувані у студентів цілісне уявлення про сучасні підходи до розуміння сутності поняття «соціально виховна робота в територальній громаді», його завдання та принципи, фактори та умови;
- окреслити основні підходи до класифікації методів;
- сформувані навички та уміння практичного застосування деяких методів у практичній роботі з різними категоріями клієнтів;
- мотивувати студентів на подальшу самоосвіту у сфері застосування методів соціально-виховної роботи в територальній громаді.

Актуальність соціально-виховної роботи з дітьми та молоддю на рівні громади обумовлюється такими чинниками:

- змінами у сфері суспільного розвитку;
- досягненнями соціально-педагогічної діяльності за останнє десятиліття;
- наявністю певного законодавчого поля з питань організації соціально-педагогічної роботи на місцевому рівні.

Особлива увага відводиться поглибленому засвоєнню студентами фактологічного матеріалу, з'ясуванню причинно-наслідкових зв'язків в процесі генези козацтва, визначенню ролі і місця козацького феномену в історії

українського народу. Вивчення курсу студентами передбачає забезпечення підготовленості їх як фахівців, здатних впорядкувати історичний досвід та цивілізаційний потенціал українського козацтва в повсякденному процесі навчально-виховної роботи та національно-патріотичного виховання молоді.

Завданнями семінарських занять з дисципліни є:

- закріплення у студентів теоретичних знань;
- оволодіння ними науковим апаратом, навичками усного і письмового викладання навчального матеріалу;
- залучення їх до науки, наукових досліджень;
- прищеплення їм навичок творчого мислення, самостійного формулювання та висловлювання власних думок, а також захисту висунутих наукових положень та висновків.

Основою для підготовки студентів до семінарських занять є тематичні плани. При підготовці до семінарського заняття студент повинен всебічно розглянути і засвоїти питання, що були предметом лекції та винесені на розгляд на семінарському занятті. У процесі підготовки студент має чітко усвідомити зміст питань, що виносяться на обговорення. Варто законспектувати найважливіші теоретичні положення. Високу оцінку студент отримує лише тоді, коли він вільно володіє матеріалом, логічно і чітко обгрунтовує свою відповідь.

Виступ на семінарському занятті доречно розпочати зі вступу. Далі – розкрити зміст питання, зробити висновки і узагальнення, висловити власну позицію щодо проблеми яка вивчається. Відповідь повинна бути чіткою, логічною, аргументованою.

Завершується семінарське заняття заключним словом викладача, в якому підсумовується робота групи, аналізується ступінь розкриття теми, оцінюються всі форми участі студентів на семінарі.

Теми семінарських занять

Вступ до курсу «Соціально-виховна робота в територіальній громаді» в структурі навчального плану вищої школи. Його мета і завдання.

Тема 1. Теоретичні засади соціально-виховної роботи в територіальній громаді.

4 год.

1. Сутність соціально-виховної роботи.
2. Громада як соціальне явище та сфера соціальної роботи за місцем проживання, її функції та структура. Типи громад.
3. Нормативно-правове забезпечення соціально-виховної /соціальної роботи у територіальній громаді.
4. Зміст та принципи надання соціальних послуг у громаді.
5. Етичні стандарти та принципи соціальної роботи у громаді.
6. Соціальне мікросередовище та його вплив на процес становлення особистості.
7. Комплексний підхід до визначення потреб та проблем громади.
8. Функції фахівця педагога у територіальній громаді в умовах децентралізації соціальних послуг.
9. Система форм та методів соціально-виховної роботи з різними категоріями клієнтів у громаді.

Тема 2. Ретроспективний огляд соціальної роботи в громаді.

4 год.

1. Життя слов'ян за часів Київської Русі та роль громади у ньому.
2. Українські братства як вид православних громад, соціальні аспекти їх діяльності.
3. Діяльність в Україні громадських організацій «Просвіта» та «Громада» із соціальної підтримки різних категорій населення в межах територіальних громад.
4. Соціально-педагогічна робота з дітьми, молоддю та сім'ями за місцем проживання у 60-80 роки ХХ ст. в Україні.
5. Особливості організації соціальної роботи з різними категоріями населення в територіальних громадах на сучасному етапі розвитку українського суспільства.

Тема 3. Соціальні інститути та їх роль у реалізації соціально-виховної роботи за місцем проживання. 2 год.

1. Види, цілі та завдання соціальних інститутів у територіальній громаді.
2. Міжсекторне партнерство як механізм реалізації соціально-виховної роботи за місцем проживання з метою вирішення соціальних проблем.
3. Види партнерства.
4. Механізми функціонування взаємодії між державними, громадськими організаціями та бізнесовими структурами у громаді; моделі партнерства у межах територіальної громади.
5. Етапи налагодження дієвого міжсекторального партнерства в громаді.

Тема 4. Соціальні служби як осередки реалізації соціально-педагогічних технологій з різними категоріями населення за місцем проживання. 4 год.

1. Види соціальних служб.
2. Центри СССДМ їх функції, програми діяльності.
3. Центри: дозвілля, допомоги сім'єї під час кризи, патронату.
4. Центри змішаного типу.
5. Центри реабілітації дітей з особливими потребами.
6. Медико-соціальний центр.
7. Притулки надання тимчасової допомоги для жінок з дітьми, що опинилися у кризовій ситуації.
8. Соціальні готелі для дорослих та молоді.
9. Центри психолого-педагогічної допомоги сім'ї і дітям.
10. Центри соціальної реабілітації дітей і підлітків.
11. Центри соціальної реабілітації жінок, постраждалих від домашнього насильства.

Тема 5. Ресурсне забезпечення соціально-виховної роботи за місцем проживання. 2 год.

1. Визначення потреб і ресурсів громади.
2. Характеристика різновидів ресурсів громади (природні, матеріальні, людські, інституційні, інформаційні).
3. Планування соціальних програм у громаді.
4. Представництва міжнародних громадських організацій в Україні, їх форми роботи в межах територіальної громади.

5. Роль релігійних та благочинних організацій у здійсненні соціальної роботи у громаді.

Тема 6. Специфіка позашкільної соціально-виховної роботи за місцем проживання.

2 год.

1. Загальна характеристика стану виховної та соціально-педагогічної роботи позашкільних установ.
2. Комплексні позашкільні заклади, спеціальні однопрофільні позашкільні виховні заклади - мета та специфіка їх діяльності.
3. Технології соціально-педагогічної роботи в дитячих оздоровчих закладах.
4. Створення системи соціально-психологічного захисту та реабілітації дітей, підлітків та молоді за місцем проживання.

Тема 7. Розробка і впровадження соціальних проектів на локальному рівні

2 год.

1. Поняття соціального проекту.
2. Види соціальних проектів.
3. Алгоритм розробки соціального проекту та його впровадження.
4. Особливості моніторингу та оцінки реалізації соціальних проектів у територіальній громаді.

Тема 8. Технології соціально-виховної роботи в межах сільської територіальної громади.

1. Суб'єкти соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення у сільській громаді.
2. Специфіка соціально-педагогічної роботи з дітьми й молоддю у сільській громаді.

3. Соціально-педагогічна робота з сім'ями у сільській громаді.
4. Типові проблеми сімей, дітей та молоді, що проживають у сільській місцевості.
5. Загальна характеристика труднощів соціально-виховної роботи з різними категоріями вихованців у сільській територіальній громаді.
6. Сільська школа як головний осередок організації соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю за місцем проживання.
7. Технології соціально-педагогічної роботи Церкви як інституту підтримки малозахищених верств населення в межах сільської територіальної громади.

Всього 20 год.

ТЕМАТИКА, ЗМІСТ, ЗАВДАННЯ ДО ВИКОНАННЯ

ЛАБОРАТОРНИХ РОБІТ

Лабораторна робота 1.

Тема 1. Складання карти громади(3 год.)

Викладач об'єднує студентів у три групи. Кожна група отримує аркуш ватману, фломастери, кольоровий папір, клей. За запропонованою схемою одна група розробляє карту конкретної сільської громади, інша – територіальної громади певного районного центру, остання – громади мікрорайону великого міста. Для груп створюється опис громади певного типу.

Сфера	Показники
Географічна	Площа, природні особливості, екологічний стан.

Демографічна	Чисельність населення, його віковий та гендерний склад
Історія	Коли створена, визначні історичні події, персони.
Економічна	Характеристика виробництва, зайнятості населення.
Політична	Політична структура, недержавні організації.
Соціальна	Види соціальних служб, заклади охорони здоров'я, освітні та культурно-дозвіллеві заклади, спортивні заклади, релігійні заклади, служби зайнятості, органи охорони правопорядку.
Ризики	Проблеми, небезпеки, що існують у певних сферах життєдіяльності членів громади.

Лабораторна робота 2.

Тема 2. Аналіз міжнародного досвіду соціально-виховної роботи в громаді (3 год.)

Виступи студентів з інформацією про особливості соціально-виховної роботи в громадах зарубіжних країн, з подальшою можливістю його запровадження в практику соціально-виховної роботи в громадах України.

План

1. Теоретичні основи соціальної роботи в громаді.
2. Поняття «соціальна робота в громаді» в зарубіжних дослідженнях.
3. Напрями соціальної роботи в громаді за М. Пейном. Підходи у визначенні проблем громади (за М. і Д. Бопп).

Завдання для самостійної роботи

1. Визначити проблеми, які, на вашу думку, потребують вирішення у межах територіальної громади, в якій ви проживаєте.
2. Які організації та соціальні інститути міста можуть бути задіяні у вирішенні зазначених вами проблем?

Тематика рефератів

1. Соціальні служби та форми роботи з населенням в громадах зарубіжних країн.
2. Сучасні класифікації моделей соціальної роботи в громаді.

Список рекомендованої літератури

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник / Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
2. Семигіна Т. В. Робота в громаді: практика й політика. К. : Вид. дім «КМ Академія», 2004. 180 с.

Лабораторна робота 3.

Тема 3. Правові основи соціально-виховної роботи в громаді (3 год.)

План

1. Закони України, що регулюють відносини у соціальній сфері.
2. Закон «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р. як правова основа соціальної роботи за місцем проживання.
3. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

Завдання для самостійної роботи

1. Проаналізувати Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р., законспектувавши ключові поняття, визначені у ньому.
2. Сформулювати питання, що стосуються соціальних проблем чи потреб за місцем проживання студента, які можна розглянути під час проведення громадських слухань у формі зустрічей громади (виборців) з депутатами місцевої ради та окремими посадовими особами органів місцевого самоврядування.

Тематика рефератів

1. Створення нормативно-правової бази соціальної політики.
2. Європейська Хартія про місцеве самоврядування.

Список рекомендованої літератури

1. Короткий огляд реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні. URL: <http://www.csi.org.ua/?p=5879>
2. Місцеве самоврядування в Україні: стан та перспективи розвитку : наук. доп. / редкол.: Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, В. В. Толкованов та ін. ; за заг. ред. д-ра наук з держ. упр., проф. Ю. В. Ковбасюка. К. : НАДУ, 2014. 128 с. С. 73.
3. Про місцеве самоврядування в Україні. Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>
4. Про соціальні послуги. Закон України від 19. 06. 2003 № 966-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>

Лабораторна робота 4.

Тема 4. Розробка соціального проекту (3 год.)

Розробка та впровадження соціальних проектів на локальному рівні

План

1. Технологія підготовки і реалізації проекту.
2. Моніторинг та оцінка проекту.
3. Приклади соціальних проектів у територіальній громаді.

Завдання для самостійної роботи

1. Розробити поетапний план реалізації соціального проекту у межах територіальної громади, в якій ви проживаєте.

Тематика рефератів

1. Найкращі соціальні проекти України–2023-2025.
2. Соціальний проект для молоді.

Список рекомендованої літератури

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
2. Главацкая О. Л. Менеджмент социальной работы : курс лекций. Тернополь : ТДПУ, 2009. 65 с.
3. Посібник з розвитку громад : практичний poradnik для небайдужих / кол. авт. : Л. О. Єльчева, І. М. Ібрагімова та ін. К., 2007. 458 с.
4. Соціальна робота: технологічний аспект : навчальний посібник / за ред. А. Й. Капської. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 352 с.

Схема розробки проекту

ПРОБЛЕМА

1. Проведено оцінку потреб.
2. Розроблений проект відповідає потребам.
3. Визначені цільові групи.
4. Визначено стратегію інтервенцій – проект спрямований на вирішення проблеми.

ЗВ'ЯЗКИ

1. Узгоджується з відповідними стратегіями – національними, регіональними, місцевими.
2. Взаємодіє з іншими проектами.

КОНСУЛЬТАЦІЇ

1. Хто є зацікавленими сторонами?
2. Хто потребує консультацій?
3. Результати консультацій відображено належним чином.

ПРОЕКТ

1. Визначено цілі проекту.
2. Визначено задачі проекту.
3. Встановлено масштаб дії проекту.
4. Окреслено заходи проекту.

ВИТРАТИ

1. Кошти.
2. Земля та будівлі.
3. Персонал та волонтери.
4. Фінанси та схема фінансування.
5. Со-фінансування.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ

1. Чітко визначено результати. Механізми та процеси.
2. Окреслено ролі партнерів.
3. Визначено часові межі та стадії проекту.

ОЦІНКА РИЗИКІВ

1. Ризики визначені і оцінені.
2. Аналіз чутливості.
3. Карта ризиків.

РЕЗУЛЬТАТИ ТА НАСЛІДКИ

1. Визначено результати.
2. Визначено спосіб вимірювання результатів (структура моніторингу).
4. Результати оцінено як реалістичні.
5. Визначено наслідки (кінцеві результати).
6. Визначено метод перевірки визначених наслідків (кінцевих результатів).

«ВАРТІСТЬ ГРОШЕЙ»

1. Чи демонструє проект ефективність вкладання коштів.
2. Яка додана вартість проекту.
3. Які фінансові важелі проекту.

4. Чи демонструє проект інноваційність?

ПОДАЛЬША СТРАТЕГІЯ

1. Розповсюдження здобутого в проєкті досвіду.
2. Життєздатність.
3. Акумулявання ресурсів для соціальних інвестицій.
4. Стратегія завершення проєкту.
5. Довгострокова перспектива проєкту.

Лабораторна робота 5.

Тема 5. Аналіз соціальних проєктів (3 год.)

(Провідна роль громадських ініціатив в ефективній реалізації соціальної роботи за місцем проживання)

План

1. Сутність поняття «громадська ініціатива». Класифікація місцевих ініціатив.
2. Умови реалізації громадської ініціативи.
3. Етапи реалізації соціальної роботи за місцем проживання силами ініціативних груп.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти карту громади, в якій ви проживаєте.
2. Розробити текст опитувальника для визначення проблем молодих людей у межах конкретної територіальної громади.

Тематика рефератів

1. Роль громадських ініціатив у вирішенні місцевих проблем в Україні.
2. Класифікація соціальних проєктів.

Список рекомендованої літератури

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.

2. Посібник з розвитку громад: практичний poradnik для небайдужих / кол. авт. : Л. О. Єльчева, І. М. Ібрагімова та ін. К., 2007. 458 с.

Переваги волонтерської діяльності та можливості для залучення волонтерів:

Мотиви волонтерської роботи:

Можливість особистого росту і самореалізації.

Можливість застосовувати свої знання, навички та досвід.

Можливість спілкуватися з однодумцями.

Можливість підвищити кваліфікацію, навчитись новому, здобути новий досвід і розширити коло своїх інтересів.

Отримання корисних соціальних і практичних навичок.

Професійне навчання.

Можливість отримати характеристику, щоб одержати роботу.

Цікава атмосфера.

Відчуття потреби людям.

Можливість активної участі у вирішенні соціальних проблем громади.

Методи поширення волонтерського руху в місті серед молоді:

Повідомлення в школах про волонтерський рух.

Збір активістів всіх шкіл району та повідомлення їм про волонтерський рух.

Заохочення своїх друзів, знайомих.

Стаття в газету з фотографіями про працю волонтерів.

Організація і створення Центру волонтаріату.

Проведення конференцій.

Проведення семінарів, диспутів, обговорення волонтерського руху.

Сприяння працевлаштуванню, професійному навчанню.

Проведення й організація різноманітних акцій для волонтерів.

Заохочення для волонтерів.

Співпраця з іншими громадськими організаціями.

Методи поширення волонтерського руху серед людей похилого віку:

Особисті контакти (родина, друзі, знайомі).

Проведення інформаційних заходів про волонтерський рух.

Випуск буклетів, листівок, плакатів, оголошень в громадських місцях про волонтерство. Р

Реклама на радіо, в газетах (інтерв'ю з волонтерами, їхні враження).

Лабораторна робота 6.

Тема 6. Ресурсне забезпечення та роль партнерства в організації соціальної роботи на рівні громади (5 год.)

План

1. Характеристика різновидів ресурсів соціальної роботи в громаді.
2. Механізми функціонування взаємодії між державними, громадськими організаціями та бізнесовими структурами у громаді.
3. Варіанти міжсекторної взаємодії. Етапи налагодження дієвого партнерства.

Завдання для самостійної роботи

1. Скласти таблицю ресурсного забезпечення соціальної роботи в громаді

Види ресурсів	Приклади ресурсів	Де їх можна знаходити

2. Розробити зміст рекламної компанії соціального проекту, який реалізується у межах певної громади.

Список рекомендованої літератури

1. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді : навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 176 с.
2. Піскун К. В. Міжсекторне партнерство у вирішенні соціальних проблем. *Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика* : зб. тез доп. VII Міжнародної науково-практичної конференції (24-25 травня 2021 р.) / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». Суми, 2021. Т. 2. С. 151–153.
3. Посібник з розвитку громад : практичний poradnik для небайдужих / кол. авт. : Л. О. Єльчева, І. М. Ібрагімова та ін. К., 2007. 458 с.

Підсумковий контроль знань з дисципліни (перелік питань до іспиту)

1. Варіанти міжсекторної взаємодії. Етапи налагодження дієвого партнерства.
2. Етапи реалізації соціальної роботи за місцем проживання силами ініціативних груп.
3. Закон «Про місцеве самоврядування» від 21. 05. 1997 р. як правова основа соціальної роботи за місцем проживання.
4. Закони України, що регулюють відносини у соціальній сфері.
5. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.
6. Механізми функціонування взаємодії між державними, громадськими організаціями та бізнесовими структурами у громаді.
7. Моніторинг та оцінка проекту.
8. Напрями соціальної роботи в громаді за М. Пейном. Підходи у визначенні проблем громади (за М. і Д. Бопп).

9. Організація соціальної роботи в сусідських спільнотах у 70-80-х роках ХХ ст.
10. Основні ознаки та характеристики громад.
11. Основні правові та організаційні засади надання соціальних послуг в Україні.
12. Основні форми та способи надання соціальних послуг.
13. Поняття «соціальна робота в громаді» в зарубіжних дослідженнях.
14. Посилення ролі органів місцевого самоврядування в наданні соціальних послуг.
15. Приклади соціальних проектів у територіальній громаді.
16. Принципи роботи в громаді.
17. Розвиток громади як динамічний процес. Ключові аспекти розвитку громад.
18. Роль «Громад» II пол. ХІХ ст. в організації соціальної роботи з населенням.
19. Роль громади у житті слов'ян за часів Київської Русі.
20. Сектори, що складають систему надання соціальних послуг в Україні.
21. Сільська громада як інститут соціальної підтримки незахищених верств населення.
22. Соціальні аспекти діяльності українських братств як православних громад.
23. Суб'єкти, об'єкти надання соціальних послуг та зв'язки між ними.
24. Сутність поняття «громадська ініціатива». Класифікація місцевих ініціатив.
25. Сутність поняття «громадянське суспільство».
26. Сутність поняття «територіальна громада».
27. Сучасні підходи до сутності розуміння поняття «громада».
28. Теоретичні основи соціальної роботи в громаді.
29. Технологія підготовки і реалізації проекту.
30. Умови реалізації громадської ініціативи.

31. Характеристика різновидів ресурсів соціальної роботи в громаді.

Список рекомендованої літератури

1. Алексєнко Т. Ф. Технології соціально-педагогічної роботи в територіальній громаді. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 2004. № 2. С. 19–24.
2. Анісімов В. В. Земельні громади України (1921–1929 р.р.): Дис. ... канд. істор. наук: 07.00.01. К., 1997. 162 с.
3. Батанов О. В. Територіальна громада – основа місцевого самоврядування в Україні : монографія. К., 2001. 260 с.
4. Баяновська М. Р. Соціально-педагогічна діяльність самодіяльних дитячих і молодіжних об'єднань (на матеріалах Закарпаття): Автореф. дис ... канд. пед. наук: 13.00.05 / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 1996. 23 с.
5. Белоусов В. П. Інституціоналізація соціального простору міста: соціокультурний аспект: Автореф. дис... канд. соціол. наук: 22.00.04 / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2005. 15 с.
6. Бєвз Г. М. Соціально-психологічні чинники виникнення та розвитку прийомного батьківства: Автореф. дис... канд. пед. наук: 19.00.05 / Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. К., 2002. 21 с.
7. Вайнола Р. Х. Особливості використання ігрових технік в соціальній вуличній роботі. К. : НПУ, 2001. 48 с.
8. Варга С. І. Фінансові ресурси місцевого самоврядування: Дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01 / Київський національний університет ім. Т. Г. Шевченка. К., 2003. 180 с.
9. Варда Я., Клосовські В. Острови надій: розробка стратегій локального розвитку. Івано-Франківськ : Нова зоря, 2003. 312 с.

10. Винников О. Ю. Неприбуткові організації: ресурси та оподаткування. К. : Центр інновацій та розвитку, 2002. 176 с.
11. Винников О. Ю., Соф'янц Н. О. Правові засади соціального партнерства в територіальних громадах. Севастополь : Вебер, 2001. 95 с.
12. Вовк С. Місцеве самоврядування: сенс, тенденції, перспективи. *Самоврядування та самоорганізація територіальних громад*: матеріали наук.-практ. конф. (Львів, 24-25 червня 1999 р.). Львів, 1999. С. 124–128.
13. Водолазський В. В. Формування зв'язків із громадськістю в органах місцевого самоврядування України: соціологічний аналіз моделей: Автореф. дис... канд. соціол. наук. 22.00.03. К., 2003. 16 с.
14. Гордієнко Л. О. Громада як один із педагогічних чинників у соціальному вихованні молоді Великої Британії. *Науковий часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління*. Зб. наук. пр. № 1(23). К. : НПУ ім. М. П. Драгоманова. 2004. С. 61–67.
15. Громада як осередок соціальної роботи з дітьми та сім'ями: Метод. матеріали для тренера / О. В. Безпалько та інші; Під заг. ред. І. Д. Звереві. К. : Науковий світ, 2004. 69 с.
16. Громади України: на шляху відродження. К. : "Ай- Бі", 2002. 279 с.
17. Гроховська Е. Місцеві громади змінюють свою сутність: Порадник для громадян. Варшава, 2000. 87 с.
7. Гурська Л. І. Православні братства в Україні як чинник формування національної самосвідомості (кінець XVI – перша половина XVII ст.): Дис. ... канд. філос. наук: 09.00.11. К., 2000. 189 с.
8. Діти „групи ризику”: психологічні, соціальні та правові аспекти. К. : Київська міська державна адміністрація, 2001. 192 с.

9. Дитячі громадські організації. Х. : Основа, 2004. 188 с.
10. Довідник мирянських організацій та спільнот на теренах Львівської Архиепархії УГКЦ. Львів : Український католицький університет, 2005. с. 129.
11. Дитячі об'єднання України у вимірах минулого та сучасного: Довідник-посібник / Р. М. Охрімчук, Л. В. Шелестов, О. В. Кравченко та ін. Луганськ : Альма-матер, 2006. 256 с.